

Bokkenrijders in Wijnandsrade

Voor de geschiedschrijving van het achttiende eeuwse verbrokkelde Limburg is het optreden van de Bokkenrijders een moeilijk onderwerp. Dat hangt samen met de grote romantisering omtrent deze benden, die sterk tot de verbeelding spreekt, maar die de verhalen vaak in een onjuist of vertekend historisch perspectief stelt. De laatste jaren is er een hernieuwde belangstelling aan de dag gelegd: uit verspreide archieven wordt feitenmateriaal gelicht teneinde een integraal beeld te verkrijgen van het onderling verband der overvallen, de organisatie van de benden en de doelstellingen.

De Bokkenrijders opereerden in drie perioden: van 1734 - 1756, van 1762 - 1776 en van 1790 - 1798. In Wijnandsrade verschenen zij in de nachten van 6/7 april 1732 en 19/20 april 1762.

Hoe deze benden aan hun naam kwamen is moeilijk exact aan te geven. Vast staat dat de leden zichzelf "comlices" of "gesellen" noemden. Jul. Melchior 1) geeft twee redenen aan:

"1. Omdat de oningewijden meenden dat deze spitsboeven slechts den duivel behoefden aan te roepen om, gezeten op een zwarten rui- gen bok, zich in 'nen wip uren ver van hun verblijf ter afge- sproken vergaderplaats te bevinden. Nu, de handelwijze der Bok- kenrijders van de eerste periode lokte die volksmeening uit: zij braken niet met geweld en gerucht, zoals later, de deuren open, noch mishandelden erg de bewoners, maar zij slopen zonder gedruisch, liefst bij duistere nachten of storm en onweer, af- gelegen woningen binnen, vluchtten met den buit en wisten hem geheimzinnig en met ongewone snelheid zeer verre te vervoeren en bij joodsche helers onder dak te brengen.

2. Omdat veelal nieuwe leden der bende, en dit vooral in de landen van Overmaas, onder hunne eedaflegging op een houten bok moes- ten gaan zitten, waardoor de booze geest verbeeld werd."

Winand Mengels, een tijdgenoot, 2) schrijft: "Sy sijn, soo men seght, eenige hondert mannen sterck, ende hebben een contract met den duy- vel aangegaen, maer niemand kan weten tot wat eynde. Men wildt oock hebben dat sy op een grooten geijtenbock rijden ende alsoo op eenen nacht eenige hondert uren verre rijden om in vreemde landen gaen te stelen, ende sijn alsdan die selve nacht met hunne bock ende buyt wederom thuys; sy worden hierom in het gemein de Bockrijders genoemt, doch tot nocht toe heeft men geene vaste waerheyt daarvan." Het ontstaan van de Bokkenrijdersbenden heeft men toegeschreven aan de verwarde staatkundige verdeeldheid. De vele grenzen remden de rechtspleging en boden volop de gelegenheid om van het ene gebied naar het andere te trekken en zich daardoor aan de justitie te ont- trekken. Daarnaast was het politieoptreeden niet altijd even adequaat, getuige de Resolutie der Staten-Generaal van 2 november 1773: "Het is den Raade niet geëchappeert dat aan het diep verval waarin se- dert eenige jaren de administratie der crimineele Justitie in de drie Landen van Overmaaze is geweest, en aan den geringen ijvere en applicatie van diegeenen, die sulks aangaat, om na behooren teegens de delinquenten te informeeren, en het regt der Hooge Overigheid omtrent deselve waar te neemen, alleen is te attribueeren dat de delinquenten tot soo een excessif aantal in deselve Landen zijngaeaccroisseert geweest."

Schurgens merkt verder op 3): "De vele oorlogen met hun troepen- doortochten, plunderingen en inkwartierungen hadden vooral van Overmaaze een woestenij gemaakt, zodat er algemene armoede heerste. De landbouw leverde vaak misoogsten op, de veeteelt stond op een laag peil als gevolg van het minderwaardige vee en de veel voorko- mende runderpest. Zigeuners, uitheemse bedelaars en landlopers leef- den hoofdzakelijk van stelen en ontnamen de weerloze bevolking,